

een reportage van Willem van Stuijvenberg

Wonen met open deuren

In de hal mag alles...!

Op elke verdieping van de Utrechtse experimentele flats (4 en 7 woonlagen) bevinden zich vier woningen rondom een zeer grote centrale hal. Het buitenaanzicht (foto rechts) laat zien hoe groot dat middendeel is. Wat te doen met dit „gemeenschapsbezit“, waarop alle bewoners der etage evenveel „hebben? Jongeren „alles mag er, mits in

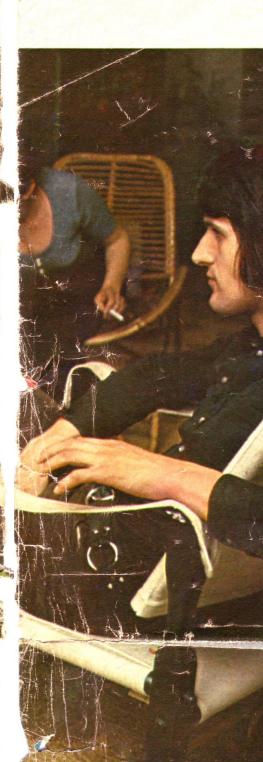
onderling overleg en binnen redelijke grenzen. Ouderen hebben nogal wat bedenkingen, bijvoorbeeld tegen 't houden van huishouders op de hal. Praktijk is, dat de hallen in de eerste plaats intensief door jongere kinderen worden „bespeeld“ (foto linksboven). Her en der zijn kinderoppasserregelingen ontstaan, waarbij de moeders (veel met

een part-time baan) én sommige vaders per onderlinge dienstregeling voor t wederzijds kraot zorgen (foto's midden en geheel rechtsboven). Ouders hebben voor de kinderen sámen knutstafels gemaakt (foto hierboven links). De meeste kinderen „bewaren“ eigen speelgoed bij de eigen voordeur. Hal-gasten die naar het toilet

willen, hoeven niet een hele flat door, omdat in de entree tussen hal en woonkamer bij elke flat een extra wc is aangebracht. De hal wordt centraal verwarmd, de temperatuur wordt constant op achttien graden gehouden. In de woningen houdt de centrale verwarming de temperatuur op tweehéentwintig graden. De geluidsisolatie van de hal is voortreffelijk!

In een buitenwijk van Utrecht is een aantal comfortabele flats in gebruik genomen waar een voorzichtig begin wordt gemaakt met een heel nieuwe vorm van (samen) wonen. Het is nog een experiment en in de ene flat lukt het beter dan in de andere. Maar het is een experiment dat in deze tijd van flatneuroses en slaapstedeneenzaamheid vele, vooral jongere, mensen zeer aanspreekt.

Keus uit zes eethoekjes

Een avondje praten met kersverse experimenteerders die samen op één etage wonen: allemaal jonge mensen tussen 21 en 29 jaar (foto boven).

Van de vier vrouwen hebben de drie moeders een part-time baan. Werkmilieu van de mannen: een student met tevens een leraarsbaan, een tv-camera man, een journalist, een illustratiedacteur. Ze hebben

zich voor de woningen gemeld als „groep": „We kenden elkaar al tevoren, je hebt dus het voordeel, te weten met wie je de woonhal zal delen, mits natuurlijk zo'n groep wel als geheel wordt aanvaard. Bij een andere groep van vier gezinnen bleek dat niet het geval: er waren echtparen bij waarvan de man onder de 23 was, en dan kom je niet in aanmerking."

Wie als enkeling inschrijft, moet maar afwachten met wie de hal moet worden gedeeld. We hebben hier vrienden gekregen die het op hun etage best hebben getroffen met de buren, van andere woonhallen krijg je de indruk dat het nog niet helemaal „klikt". Over de flats zijn we heel tevreden, de bezwaren betreffen kleine details: een te breekbaar glas naast de voordeur,

een te broze binnenwand. De keukens zijn geweldig: in de vierkamerflats zijn het „barkeukens" (zie de foto's hierboven), die net als de „inpandige" keukens van de driekamerwoningen in directe verbinding staan met het woongedeelte. Door de centrale ligging van de keukens kun je op wel zes plaatsen in je „woonblok" vlak bij de keuken de eethoek plaatsen!"

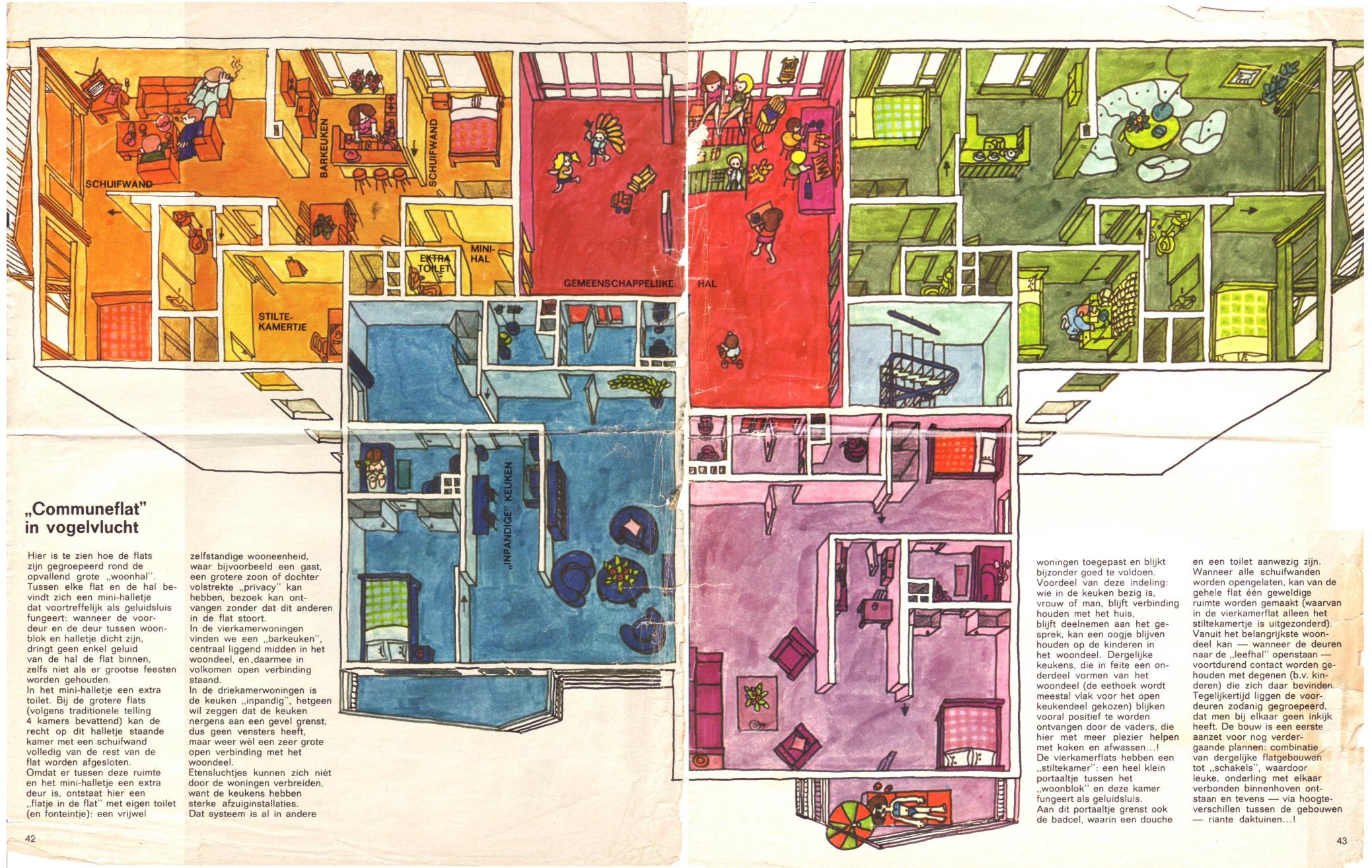

Doordat het interieur van de Utrechtse experimenteerflats uit vele lange rechte wanden bestaat, zijn er prettige mogelijkheden tot een harmonieuze opstelling van banken en tafels en andere meubelen. En tegelijkertijd blijkt van het centrum van het woonblok uit (daar waar de keukens is), een doorrijke mogelijkheid te zijn naar de hal (foto boven). Geheel links: een van

de leuke hoekjes die men kan verkrijgen door een schuifwand open te laten. Veel gezinnen maken het „woonblok" juist extra groot door de schuifwanden open te houden; ook „slaapkamers" worden daardoor bij het wonen betrokken, maar ze kunnen altijd weer heel simpel onmiddellijk weer worden „geïsoleerd". Links beneden: de flats zien er van buiten gelukkig

heel anders uit dan de aanzicht, die massahoogbouw meestal biedt. Alle flats hebben veel buitenwanden en weinig onderlinge aanrakingspunten, waardoor een goede geluidsisolatie ten opzichte van elkaar wordt verkregen. De balkons zijn uitermate groot: $5\frac{1}{2}$ meter bij 1 meter 75 op het breedste punt; de vloeren ervan zijn afgewerkt als een terras.

Doorkijken naar de hal

“Communeflat” in vogelvlucht

Hier is te zien hoe de flats zijn gegroepeerd rond de opvallend grote „woonhal“. Tussen elke flat en de hal bevindt zich een mini-halletje dat voortreffelijk als geluidssluis fungert: wanneer de voordeur of de deur tussen woonblok en halletje dicht zijn, dringt geen enkel geluid van de hal de flat binnen, zelfs niet als er grootste feesten worden gehouden.

In de mini-halletjes een extra toilet. Bij de grotere flats (volgens traditionele telling 4 kamers bevattend) kan de recht op dit halletje staande kamer met een schuifwand volledig van de rest van de flat worden afgesloten.

Omdat er tussen deze ruime en het mini-halletje een extra deur is, ontstaat hier een „flatje in de flat“ met eigen toilet (en fonteinje): een vrijwel

zelfstandige wooneenheid, waar bijvoorbeeld een gast, een grotere zoon of dochter volstrekte „privacy“ kan hebben, bezoek kan ontvangen zonder dat dit anderen in de flat stoort.

In de vierkamerwoningen

vinden we een „barkeuken“, centraal liggend midden in het woondeel, en daarmee in volkommen open verbinding staand.

In de driekamerwoningen is de keuken „inpandig“, hetgeen wil zeggen dat de keuken nergens aan een gevel grenst, dus geen vensters heeft,

maar weer wel een zeer grote open verbinding met het woondeel.

Etensluchtes kunnen zich niet

door de woningen verbreiden,

want de keukens hebben sterke afzuiginstallaties.

Dat systeem is al in andere

woningen toegepast en blijkt bijzonder goed te voldoen. Voordeel van deze indeling: wie in de keuken bezig is, vrouw of man, blijft verbinding houden met het huis, blijft deelnemen aan het gesprek, kan een oogje blijven houden op de kinderen in het woondeel. Dergelijke keukens, die in feite een onderdeel vormen van het woondeel (de eethoek wordt meestal vlak voor het open keukendeel gekozen) blijken vooral positief te worden ontvangen door de vaders, die hier met meer plezier helpen met koken en afwassen...!

De vierkamerflats hebben een „stiltekamer“: een heel klein portaalje tussen het grote „woonblok“ en deze kamer fungereert als geluidssluis. Aan dit portaalje grenst ook de badcel, waarin een douche

en een toilet aanwezig zijn. Wanneer alle schuifwanden worden opgelaten, kan van de gehele flat één geweldige ruimte worden gemaakt (waarvan in de vierkamerflat alleen het stiltekamertje is uitgezonderd). Vanuit het belangrijkste woondeel kan — wanneer de deuren naar de „leefhal“ openstaan — voortdurend contact worden gehouden met degenen (b.v. kinderen) die zich daar bevinden. Tegelijkertijd liggen de voordeuren zodanig gegroepeerd, dat men bij elkaar geen inkijk heeft. De bouw is een eerste aanzet voor nog verdergaande plannen: combinatie van dergelijke flatgebouwen tot „schakels“, waardoor leuke, onderling met elkaar verbonden binnenhoven ontstaan en tevens — via hoogteverschillen tussen de gebouwen — riante daktuinen...!

Ideal is het wanneer de gezinnen elkaar aanmoedigen en ondersteunen

Hoe is het, te wonen in de allernieuwste „experimenteerflats“ van Nederland toch al zo schrale woningbouw?

Is het fijn, te beschikken over „goochelruimte“ die je zomaar groter of kleiner kunt maken, over een woning, die je met een paar handgrepen kunt veranderen in één heel grote leefruimte, over een keuken zonder ramen, over een „stillekamertje“, over een „miniflatje“ dat in de échte flat kan worden afgescheiden, en vooral: over een extra „zaal“ van 9 bij 6,5 meter, waar je feesten kunt houden, waar de kinderen de wildste spelletjes kunnen doen, waar je kunt knutselen of strijken of een muziekavond kunnen houden, waar je een vergadering voor wel vijftig man kunt beleggen of een vakantiefilm voor gróót publiek draaien?

Hoe fijn is dat alles, als je dan wél weet dat die unieke en bijzondere zaal, een „woonhal“, eveneens toegankelijk blijft en dat er een voor de buren (op elke etage zijn vier flats rondom die woonhal) met wie je er dan bijvoorbeeld samen kunt eten of tv-kijken, timmeren of trimmen? Willen al die bewoners wel een aantal van zulke leefactiviteiten samen doen? En hoever willen ze daarin gaan?

Rijst inplaats van ondeugende toestanden

We hebben deze vragen voorgelegd aan de eerste bewoners van deze „experimenteerflats“ die — 183 in getal — verrijzen langs een randje van Utrechts „parkstad“ Overvecht. Wijnd en zij worden ze de „commune-flats“ genoemd, waarbij de intonatie dan moet aanduiden dat er blijkbaar ondeugendheden gebeuren, althans zouden kunnen plaatsvinden, die in „gewone“ massahoogbouw nimmer aan de orde komen.

De eerste prille informatie leert dat de drang tot communebewoeling — die dan door die „woonhal“ zou moeten worden gestimuleerd — zich nog volstrekt heeft beperkt tot het over en weer lenen van wat rijst of een blikje groenten, het gezamenlijk vertimmeren van wat ruw hout tot een bank plus

tafel voor een halhoekje voor de kinderen, het organiseren van een hal-feest voor gemeenschappelijke kennis, het zo nu en dan uitbesteden van een wasje aan de buurvrouw met de flinkste wasautomaat, en de oprichting van een inmiddels uitstekend functionerende kinderoppassers-regeling.

Deze onschuldige activiteiten blijken zich af te spelen op een vierde etage van dit „woon-experiment“ en wel bij vier jonge tot zeer jonge gezinnen. Er is een pasgetrouw stel bij, zonder kinderen, twee gezinnen met elk een baby, en een echtpaar met twee kleuters.

Ze zeggen: „Samen koken en samen trimmen zien we nog wel zitten. Maar we zullen niet of zonder die woonhal toch nooit tot een echte „commune“ komen. Nee, we zijn gewone Hollandse gezinnen, die echt niet almaal op elkaar lip zitten, maar toch wel gezellige contacten hebben. *Vroeger* konden we elkaar al, zij het wat oppervlakkiger dan nu. Door deze nieuwe woonvorm zijn weinderdaad wél wat „nader tot elkaar“ gekomen...!“

Welke buren wilt U?

De man die zich uiterst enthousiast inzet voor deze heel bijzondere woningbouw, is de directeur van de Utrechtse Bouw- en Woningdienst, W. A. H. W. M. Janssen. Alle belangstellenden (600) hebben destijds een „inspraak-enquêteformulier“ gekregen met vragen over de buren die men zich wenst en hoe men zich het gebruik van de hal voorstelt. Hij zegt:

„Het was een soort test in gemeenschapszin. Er zijn opmerkelijke dingen uitgekomen. Bij voorbeeld: bijna niemand wil zich omringen met „zakelijke“ buren, men wil ‘t liefst „ontwikkeld“ of „hulpvaardige“ buren, men vindt ze belangrijker dan „rustige“ buren. Jongeren willen graag medebewoners van gelijke leeftijd, er zijn er die uitsluitend medebewoners zonder kinderen willen, anderen vinden het fijn juist jonge kinderen op de hal te hebben. Echtparen met volwassen kinderen blijken juist niet in trek!“

Dank zij de inspraak vooraf,

konden in zekere mate gegadigden met gelijke wensen (en aansluitende eigenschappen) bijeen worden gebracht. Directeur Janssen: „Nu al hebben er bewoners tegen me gezegd: „Er is bij de plaatsing dus toch rekening gehouden met ons biljet“. Men vindt doorgaans dat de selectie juist is geweest. Ideaal zou het natuurlijk zijn, wanneer op elke etage een ware gemeenschapszin groeit, zodat gezinnen elkaar steeds bisspringen, ondersteunen, aanmoedigen. Bij de uitgave van de woningen hebben we o.a. enige voorkeur gegeven aan weduwen met kinderen, óók al met de gedachte aan die gemeenschapszin: door het contact over en weer via de woonhal kan misschien een van de andere vaders op de hal voor de vaderloze kinderen een soort „hulpvader“ worden...“

Deur open? Kom maar binnen!

Hoe is, zeer voorlopig, nu de praktijk?

Op één etage blijkt: als de bewoners thuis zijn, worden vrijwel altijd de voordeuren, uitkomend op de hal, open gezet. Er is daardoor veel onderling contact. Een bewonerster: „Als de deur hiernaast open is, weet je af: ik kan best even binnen wippen. En is de deur dicht, dan weet men van elkaar: ze zijn niet thuis, of ze hebben geen behoefte aan ons bezoek.“ Elders: „Met de hal zijn al grote plannen in voorbereiding, we hebben met z'n allen als hobby filmen, en we gaan er dus een complete studio van maken!“ Er zijn ook „stille“ etages, waar de hal (nog) niet wordt gebruikt. Bij anderen zijn het vooral de kleinere kinderen die in de hal spelen: „Het directe voordeel is, dat alle kinderen van zo'n etage direct voor de deur spelen, je hebt er voortdurend oog op...!“

Er zijn ook etages met echte „werkgemeenschappen“: „We helpen elkaar al bij de diverse verhuizingen, even snel op alle bellen drukken, en hupskeet, iedereen sjouwt voor de ander de boel naar binnen. Later helpen we elkaar bij de inrichting, met schilderen en

gordijnen maken en zo. Daarna hebben we elkaars meubels eens bekijken, en we besloten toen tot enige wijzigingen over en weer: er werden wat stoelen en kastjes gewisseld en ieder-een is voorlopig best tevreden. Ook al omdat de woningen zelf zo variabel zijn. Veel kennis zitten „vastgebakken“ aan een traditionele woning met een vaste plattegrond. Wij kunnen ons huis steeds anders maken. En we doen 't ook...!“

Pionierswerk uit liefhebberij?

Dr. J. M. W. van Ussel, wetenschappelijk hoofdmedewerker, afd. sociale psychiatrie, aan de med. faculteit te Rotterdam, geeft het volgende commentaar:

Overvecht werd (nog) niet wat men hoopte. Slechts enkele collectieve ruimten worden gezamenlijk gebruikt. Men mag dus niet spreken van „communeflats“.

Dat is vooral te wijten aan de slecht opgezette selectie. Ik heb de vragenlijsten gezien die door de kandidaten moesten worden ingevuld: onbruikbaar liefhebberswerk. Men vertelt trouwens dat velen bij het antwoorden slechts één bedoeling hadden, namelijk een flat krijgen. En omdat ze hoopten hierdoor meer kans te hebben, deden ze alsof ze erg gesteld waren op collectief wonen.

Enorm veel goede bedoelingen. Maar waarom werd niet meer rekening gehouden met de zeventig jaren ervaring die Scandinavië met collectief wonen heeft? Waarom geen wetenschappelijke begeleiding van selectie en groepsvorming? Waarom werd het experiment van bovenaf ingevoerd, terwijl men aan de basis had kunnen beginnen: mensen bewust maken van hun gezamenlijke problemen en geleidelijk naar collectieve oplossingen groeien. Toch werd in Overvecht pionierswerk verricht. De opvattingen die Janssen met zoveel energie verdedigt, zullen het halen. Want de tijd van het kleine en gesloten gezinnetje gaat voorbij.